

Przygotował:
dr Marek Rubnikowicz

Program działania
Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa w Toruniu
w okresie od 1 czerwca 2026 do 30 maja 2029 r.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa w Toruniu, powołane w 2021 roku, realizuje misję eksponowania wartości dziedzictwa regionu jako fundamentu tożsamości lokalnej oraz czynnika rozwoju społeczno-ekonomicznego. Kluczowym zadaniem instytucji jest rewitalizacja zdegradowanych obiektów zabytkowych i przywracanie ich społecznościom lokalnym. Działania te służą tworzeniu nowoczesnej oferty edukacyjnej i turystycznej, opartej na autentycznych wartościach historycznych i architektonicznych.

Ważnym kierunkiem pozostaje kontynuacja konsultacji i budowy linii programowych we współpracy z samorządami, instytucjami kultury i liderami lokalnymi. Partnerstwa te pozwalają na realizację projektów popularyzujących materialne i niematerialne dziedzictwo Pomorza i Kujaw, co w efekcie prowadzi do powstania unikatowych produktów turystycznych silnie zakorzenionych w historii regionu.

W odróżnieniu od tradycyjnej narracji muzealnej, Centrum koncentruje się na prezentacji zjawisk i artefaktów w ich naturalnym, autentycznym środowisku. Poprzez wydobywanie kontekstu miejsca i rozpoznawanie lokalnych tożsamości, instytucja promuje unikatowość regionu, czyniąc z dziedzictwa żywy i atrakcyjny wyznacznik kulturowy województwa.

Organizacja Centrum

Bazowe nastawienie merytoryczne instytucji zajmującej się dziedzictwem rozproszonym na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w l. 2026–2029 stanowi bezpośrednią kontynuację sprawdzonych rozwiązań organizacyjnych, których nadrzędnym celem pozostaje sprawne i elastyczne funkcjonowanie. Mnogość podejmowanych tematów merytorycznych wymaga utrzymania modelu opartego na dużej mobilności operacyjnej i

odstąpienia od klasycznej, sztywnej etatyzacji. System ten w dalszym ciągu opierać się będzie na kluczowej roli liderów merytorycznych, którzy jako inicjatorzy projektów biorą pełną odpowiedzialność za prowadzenie poszczególnych tematów, co pozwala na dynamiczne reagowanie na potrzeby sektora kultury.

Wzmocnieniem struktury zarządzającej, wprowadzonym już w 2025 roku ze względu na narastającą wielość i złożoność zadań, jest stanowisko zastępcy dyrektora. Jego obecność stanowi niezbędne wsparcie dla dyrekcji w obszarze operacyjnym, pozwalając na skuteczniejszy nadzór nad realizacją strategicznych celów instytucji oraz koordynację rozbudowanej linii programowej. Stanowiskiem spinającym wszystkie realizowane procesy pozostaje koordynator biura Centrum. Poza rolą zarządzającego sekretariatem, pełni on funkcję kontrolną w stosunku do kompletności wytwarzanej dokumentacji oraz odpowiada za weryfikację i synchronizację terminów zleceń prowadzonych przez poszczególnych koordynatorów merytorycznych.

W latach 2026–2029 Instytucja podtrzymuje kierunek realizacji tematów badawczych, dokumentacyjnych, wystawienniczych oraz wydawniczych w oparciu o system zleceń. Pozwala to na zamawianie u wyspecjalizowanych autorów konkretnych publikacji oraz innych dzieł autorskich, niezbędnych dla zachowania wysokiej jakości linii programowej. Całość działań osadzona jest na stabilnym fundamencie administracyjno-prawnym, wypracowanym w poprzednich latach. Wypracowane instrukcje i wewnętrzne zarządzenia, w pełni spójne z zasadami obowiązującymi w samorządzie województwa kujawsko-pomorskiego, gwarantują prawidłowość działalności w oparciu o aktualne przepisy prawa. Dotyczy to również pionu księgowego, który pod nadzorem głównego księgowego zapewnia ciągłość aplikowania o granty merytoryczne i projekty inwestycyjne.

Kluczowym ogniwem działalności pozostaje zespół pracowników merytorycznych, nakierowany na realizację celów statutowych. Jako inicjatorzy i twórcy poszczególnych zadań, pracownicy ci odpowiadają za przygotowywanie wniosków aplikacyjnych do instytucji różnych szczebli, a następnie prowadzenie i merytoryczną koordynację projektów. Ich praca obejmuje zarówno bieżące potrzeby funkcjonowania instytucji, jak i długofalowe linie programowe. Merytoryczny kierunek działań w dalszym ciągu wspierać będzie Rada Programowa, powołana na zasadach określonych w Statucie. Jako ciało doradcze, zapewnia ona niezbędne wsparcie merytoryczne i opiniotwórcze, co w połączeniu ze wzmocnionym kierownictwem i doświadczonym zespołem, gwarantuje stabilny rozwój Centrum.

Obszary działalności

Działalność Kujawsko-Pomorskiego Centrum Dziedzictwa w Toruniu na lata 2026-2029 będzie stanowić pewnego rodzaju kontynuację dotychczasowej działalności, koncentrując się na kilku kluczowych obszarach.

Nadrzędnym celem Kujawsko-Pomorskiego Centrum Dziedzictwa, poza w dalszej części wymienionych obszarów kluczowych, pozostaje identyfikacja i aktywizacja unikatowych zasobów kulturowych województwa. Wykorzystując potencjał dziedzictwa materialnego oraz wartości niematerialnych, będziemy kontynuować budowę wizerunku regionu poprzez stały monitoring i działania konsultacyjne prowadzone we współpracy z samorządami lokalnymi. Kluczowym elementem naszej strategii promocyjnej jest utrzymanie i stała aktualizacja nowoczesnej strony internetowej, która stanowi główne centrum informacji o bieżących projektach oraz platformę edukacyjno-popularyzatorską dla mieszkańców i turystów.

W latach kolejnych będziemy kontynuować dotychczasową, sprawdzoną linię wydawniczą (m.in. wydawnictwa pokonferencyjne dot. ziemiaństwa i cykl wydawniczy „Pałace i dwory ziemi chełmińskiej” oraz wystawienniczą. Planujemy publikację kolejnych pozycji popularnonaukowych, dostosowanych do zróżnicowanych grup odbiorców, a także organizację wystaw czasowych, które po sukcesie ekspozycji poświęconych tematyce ziemiańskiej (Nawra), będą podejmować nowe, kluczowe dla tożsamości regionu wątki merytoryczne. Równolegle utrzymamy aktywność w obszarze organizacji konferencji, seminariów oraz warsztatów, które dzięki udziałowi autorytetów naukowych, stanowią istotny element dialogu kulturowego i edukacji regionalnej.

Szczególny nacisk w latach 2026–2029 zostanie położony na dalszy dynamiczny rozwój marki „Szlak Kopernikowski”, która stanowi jeden z najważniejszych produktów turystyczno-kulturowych województwa. Będziemy dążyć do wzmocnienia jej rozpoznawalności oraz integracji lokalnych podmiotów wokół postaci wielkiego astronoma. Jednocześnie Centrum utrzyma rolę inicjatora i koordynatora programów badawczych, których efektem będą kolejne publikacje naukowe. Całość tych działań zostanie ściśle powiązana z rozbudowaną ofertą edukacyjną dla szkół, zapewniając spójny i atrakcyjny przekaz historyczny oparty na najnowszych ustaleniach badawczych i nowoczesnych pomocach dydaktycznych.

Muzeum Ziemiaństwa im. Rodziny Sczanieckich w Nawrze

Kluczowym zadaniem Kujawsko-Pomorskiego Centrum Dziedzictwa w l. 2026-2029 jest sfinalizowanie wieloetapowego procesu inwestycyjnego w zespole pałacowo-parkowym w Nawrze. Po kluczowym etapie rozpoczęcia zasadniczych prac budowlanych i konserwatorskich w 2025 roku, nadchodzące lata będą czasem zakończenia robót technicznych oraz przejścia do fazy aranżacji, wyposażania i pełnego uruchomienia nowej instytucji. Kompleksowa rewitalizacja pałacu, oficyn oraz ośmiohektarowego parku ma na celu nie tylko przywrócenie blasku zdegradowanej substancji zabytkowej, ale przede wszystkim powołanie do życia Muzeum Ziemiaństwa im. Rodziny Sczanieckich.

Istotą linii programowej powstającego muzeum będzie kultywowanie bogatych tradycji ziemiańskich oraz prezentowanie osiągnięć rodów będących przez pokolenia ostoją polskości, kształtowania lokalnej tożsamości, zaangażowania w życie społeczne i gospodarcze regionu. Narracja placówki w sposób szczególny uwzględni tragiczne losy ziemiaństwa po 1945 roku, ukazując kontrast między dawną świetnością rezydencji a czasem jej upadku w okresie komunizmu. Dzięki temu Muzeum w Nawrze stanie się miejscem refleksji nad ciągłością historyczną regionu, a także przestrzenią do badania unikatowych zasobów bibliotecznych i archiwalnych, które niegdyś stanowiły o naukowej randze tego miejsca. Ważnym aspektem działań w latach 2026-2029 będzie sukcesywne gromadzenie i odtwarzanie wyposażenia wnętrz, realizowane poprzez zakupy antykwaryczne oraz współpracę ze spadkobiercami, co pozwoli na przywrócenie autentycznego klimatu dawnej rezydencji.

W końcowej fazie planu działania skoncentrują się na wdrożeniu przygotowanych scenariuszy wystawienniczych i nadaniu instytucji charakteru muzeum otwartego. Dzięki interaktywnej ścieżce zwiedzania, wykraczającej poza mury pałacu na teren ogrodów i parku, goście staną się aktywnymi uczestnikami życia wiejskiej rezydencji. Instytucja połączy funkcje ściśle muzealne z szeroką ofertą warsztatową i edukacyjną, obejmującą m.in. tradycje kulinarne, kulturę stołu oraz dawne techniki gospodarcze. Tak zaprogramowane Muzeum ma stać się na powrót centrum integracji społecznej, budującym nową jakość w relacjach z lokalną społecznością i przywracającym Nawrze jej należne miejsce na kulturalnej mapie Pomorza i Kujaw.

Poza działaniami *stricto* skupionymi wokół prac remontowo-konserwatorskich, będziemy kontynuować inicjatywy kulturalno-społeczne w Nawrze. Od niemal początku działalności organizujemy w Nawrze koncerty, pikniki, spotkania autorskie, wykłady czy

warsztaty, których zadaniem jest wprowadzenie mieszkańców do funkcjonowania nowej instytucji kultury w ich otoczeniu. Dodatkowo zbieramy materiały archiwalne od mieszkańców, które docelowo będą elementem archiwum społecznego Nawry.

Muzeum Borów Tucholskich w Tucholi

Od 2024 r. Muzeum Borów Tucholskich w Tucholi stanaowi oddział Kujawsko-Pomorskiego Centrum w Toruniu. W 2026 r. zaplanowane są podstawowe prace remontowe budynku Muzeum. Remont pomieszczeń muzeum jest działaniem niezbędnym z uwagi na obecny stan techniczny oraz rosnące wymagania w zakresie ekspozycji, ochrony zbiorów i obsługi odwiedzających. Obecny stan pomieszczeń może nie spełniać norm dotyczących wilgotności, czy temperatury, co stwarza ryzyko degradacji zbiorów, ale i narażenia na choroby pracowników. Modernizacja znacząco wpłynie na poprawę komfortu zwiedzających, estetykę przestrzeni oraz jakość odbioru wystaw. Może to przełożyć się na wzrost liczby odwiedzających oraz większe zainteresowanie ofertą edukacyjną muzeum. Remont pomieszczeń muzeum jest inwestycją uzasadnioną zarówno pod względem ochrony dziedzictwa kulturowego jak i rozwoju społeczno-gospodarczego instytucji i regionu Borów Tucholskich.

Głównym zadaniem na najbliższe lata będzie opracowanie nowej linii programowej i przeprowadzenie kompleksowej transformacji Muzeum w Tucholi w nowoczesne centrum interpretacji dziedzictwa zawodów, profesji, rzemiosł i rękodzieł związanych z historią społeczną i gospodarczą województwa kujawsko-pomorskiego. Celem jest stworzenie instytucji kultury o charakterze ponadlokalnym, która będzie łączyć funkcje muzealne, edukacyjne, badawcze oraz warsztatowe, koncentrując się na problematyce przemian świata pracy, zanikających profesji oraz dziedzictwa rzemieślniczego regionu. Dotychczasowa działalność Muzeum opiera się głównie na klasycznej ekspozycji regionalnej prezentującej historię i kulturę Borów Tucholskich. W ramach projektu planuje się rozszerzenie i unowocześnienie formuły funkcjonowania instytucji poprzez stworzenie miejsca, które będzie opowiadało o przemianach zawodów i profesji w szerszym kontekście społecznym, gospodarczym i kulturowym regionu. Punktem wyjścia pozostanie dziedzictwo Borów Tucholskich, jednak narracja zostanie poszerzona o doświadczenia całego województwa kujawsko-pomorskiego oraz procesy transformacji tradycyjnych form pracy.

Istotnym elementem koncepcji jest odejście od modelu tradycyjnego muzeum „ginących zawodów” na rzecz nowoczesnego centrum aktywnej pracy z dziedzictwem. Projekt zakłada nie tylko dokumentowanie i prezentowanie dawnych profesji, ale także ich praktyczne odtwarzanie oraz przekazywanie kompetencji kolejnym pokoleniom. W tym celu planuje się stworzenie przestrzeni warsztatowej i edukacyjnej umożliwiającej prowadzenie programów szkoleniowych, rezydencji rzemieślniczych oraz kursów mistrzowskich prowadzonych przez praktyków reprezentujących tradycyjne zawody i rzemiosła.

Realizacja tego ambitnego zadania wymagać będzie kompleksowej modernizacji obecnej siedziby Muzeum w celu dostosowania jej do nowych funkcji. Zakłada się przeprowadzenie remontu i adaptacji istniejącego budynku Muzeum, a także pozyskanie i włączenie do projektu sąsiedniego obiektu, co pozwoli na stworzenie większej i bardziej funkcjonalnej przestrzeni wystawienniczej, warsztatowej oraz edukacyjnej.

Efektem projektu będzie powstanie miejsca o charakterze regionalnego centrum wiedzy i praktyki dotyczącej dziedzictwa zawodów i rzemiosł, które jednocześnie zachowa i wyeksponuje bogactwo kulturowe Borów Tucholskich. Nowa formuła instytucji pozwoli zwiększyć jej atrakcyjność dla szerszego grona odbiorców oraz wzmocni rolę Tucholi jako ważnego ośrodka interpretacji dziedzictwa kulturowego północnej części województwa kujawsko-pomorskiego.

Dom Heleny Grossówny

Helena Grossówna była wybitną postacią o niezwyklej dorobku artystycznym i niezłomnej postawie społecznej. Jako gwiazda międzywojennego kina muzycznego, tancerka i choreografka, odnosiła sukcesy na najważniejszych scenach Polski, grając u boku największych sław epoki. Jej biografia to jednak nie tylko świat filmu i teatru, ale także wzór postawy obywatelskiej, którą wykazała jako oficer Armii Krajowej i uczestniczka powstania warszawskiego. Tak bogaty życiorys sprawia, że postać Grossówny stanowi doskonałą inspirację dla współczesnych pokoleń, łącząc świat sztuki z wartościami patriotycznymi.

W ramach działań podjętych we wcześniejszych latach, Kujawsko-Pomorskie Centrum Dziedzictwa było odpowiedzialne za kluczowy proces translokacji historycznego budynku z jego pierwotnej lokalizacji przy ul. PCK 30 na obecne miejsce przy ul. Wola Zamkowa. Ten unikatowy obiekt o konstrukcji szkieletowej, w którym artystka mieszkała w latach 1918–1928, został odbudowany i wyposażony dzięki zaangażowaniu Samorządu Województwa Kujawsko-

Pomorskiego. Dzięki tym staraniom, Dom Heleny Grossówny funkcjonuje dziś jako nowa instytucja kultury, chroniąca materialne i niematerialne dziedzictwo związane z życiem artystki w scenerii toruńskich bulwarów.

W latach 2026–2029 instytucja będzie kontynuować ambitną linię programową, opartą na łączeniu różnych dziedzin sztuki, tj. kino, taniec, fotografia czy sztuki performatywne. Działalność Domu skupi się na organizacji warsztatów i wykładów popularnonaukowych realizowanych we współpracy partnerami. Kluczowym zadaniem w tym okresie będzie opracowanie i prezentacja wystawy stałej, która ukaże życie i twórczość patronki na tle historii polskiej sceny i ekranu dwudziestolecia międzywojennego. Dom Heleny Grossówny ma docelowo pełnić rolę inkubatora dla młodych twórców, wspierając rozwój ich tożsamości artystycznej i kompetencji kulturowych.

Czerwona Droga 8 – siedziba KPCD

W 2026 r. rozpoczęto proces inwestycyjny w siedzibie Kujawsko-Pomorskiego Centrum Dziedzictwa w Toruniu (willa położona przy ul. Czerwona Droga 8), którego zasadniczym przedmiotem jest modernizacja energetyczna zabytkowego budynku.

Centrum Aktywności Społecznej w Brąchnówku

Zespół pałacowo-parkowy w Brąchnówku jest jednym z bardziej reprezentatywnych obiektów zabytkowych na terenie ziemi chełmińskiej. Jego głównym wyznacznikiem terenowym jest usytuowany centralnie w parku eklektyczny pałac o cechach klasycystycznych. Obiekt ten wzniesiony został w XIX wieku. Całość budowli zdobi skromny detal architektoniczny. Wybudowany przez Emila Czarlińskiego zachował się do obecnych czasów w miarę dobrej kondycji. Miejsce to jest jednak najbardziej związane z historią wcześniejszych właścicieli Łaszewskich, której przedstawicielem był urodzony w tym miejscu Stefan Łaszewski – pierwszy wojewoda pomorski. Życiorysy mieszkańców i właścicieli tego miejsca naznaczona patriotyzmem i wielkim poczuciem przynależności regionalnej. Jest bez wątpienia doskonałą przesłanką do stworzenia ośrodka w którym prowadzone być mogą działania o charakterze integracyjnym społecznie i kulturowo z podkreśleniem najcenniejszych dla regionu wyznaczników kulturowych i tożsamościowych. Postawy obywatelskie właścicieli poza tym że mogą być inspiracją do kształtowania postaw prospołecznych, mogą także, przy odpowiednio ukierunkowanej linii programowej miejsca stać się swoistym centrum muzealno-kulturowym

obrazującym początki województwa pomorskiego z podkreśleniem osiągnięć gospodarczych, kulturowych i społeczno-politycznych Polski dwudziestolecia międzywojennego .

To właśnie budynek pałacu w Brąchnówku stanowi doskonałe miejsce do stworzenia centrum spotkań i muzeum początków województwa pomorskiego. Do jego zadań należałoby przede wszystkim generowanie i inspirowanie działań pro obywatelskich oraz ochrona, badanie i popularyzacja dziedzictwa historycznego regionu. Byłaby to jedyna w kraju placówka poruszająca niniejszy temat. Służyłaby ona także kształtowaniu edukacji historycznej na temat unikalnych dziejów Pomorza z początków XX w. W l. 2026-2029, po formalnym włączeniu obiektu w struktury Instytucji, priorytetem będzie wypracowanie linii programowej. Brąchnówko ma pełnić funkcję pomostu: historyczne wnętrza i park staną się tłem dla warsztatów, debat oraz rezydencji edukacyjnych, które połączą wiedzę o tradycji z nowoczesnymi narzędziami komunikacji społecznej. To tutaj nauka o strukturach administracyjnych II RP czy osiągnięciach gospodarczych dawnych właścicieli ma spotykać się z potrzebami współczesnego społeczeństwa, tworząc nową, atrakcyjną jakość kulturową o znaczeniu ponadregionalnym.

DYREKTOR
Dr Marek Rubnikowicz